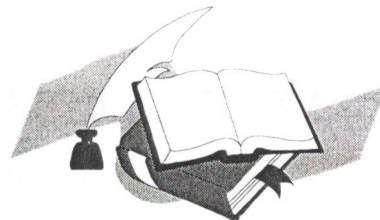

Občasník č. 7

MUZEJNÍ LISTY

*Vydává Okresní muzeum Praha-východ Masarykovo náměstí 97.
250 01 Brandýs nad Labem - Stará Boleslav ZDARMA !!!*

prosinec 1999

KAM JSME DOŠLI (10 LET POTÉ) - MALÍ KOMUNISTÉ V NÁS

Na základě shlednutí pořadu „Na vlastní oči - 32 let komunismu a 10 let demokracie“ se odvažuji k těmto několika řádkům. V lednu roku 1989 jsem jako trpělivý a trpící občan ČSSR (pro neznalce Československé socialistické republiky) sledoval stříkání vodních děl a přítomnost jednotek rychlého nasazení v obrněných transportérech a mlácení pokojných demonstrantů příslušníky tehdejšího SNB v blízkosti Václavského náměstí více méně apaticky, tak jak jsem byl zvyklý z průběhu let minulých, přes všechny Gorbačovovy přestrojky a pády berlínských zdí jsem příliš nedoufal ve změnu hesla „Se Sovětským svazem na věčné časy“. Jako spousty jiných občanů naší vlasti jsem i já tajně četl Chartu 77, aniž bych našel, přestože jsem s jejím textem bezvýhradně souhlasil, odvalu se k této výzvě svým podpisem přihlásit. Stejně jako každý jiný řadový občan naší socialistické vlasti jsem sledoval, zda-li se netvoří fronta u blízkého obchodu se zeleninou na mandarinky nebo banány, ananas jsem do svých 32 let viděl pouze dvakrát, moje děti neznaly kiwi, avokádo, mango a jiné neznámé exotické plody. Noviny psaly všechny stejně, neexistovala polemika názorů, knihy které vycházely se daly jen zřídka číst, trochu lepší literatura se půjčovala a rozšiřovala pouze mezi dobrými známými, člověk si musel dávat dobrý pozor na to, co říká. Někteří příliš nahlas mluvící hudebníci nebo spisovatelé museli odejít do emigrace nebo museli mlčet nebo byli za svoje názory zavřeni. Při vstupu na vysokou školu, dosahování vědeckých hodností nebo jen možnosti získat vedoucí postavení, nehrály významnou úlohu vědomosti, dosažené znalosti a schopnosti v daném oboru, ale příslušnost, loajálnost a vztah ke komunistické straně. Svérázný venkov si stavěl a pomáhal z peněz jednotných zemědělských družstev a státních statků na úkor ostatních s podporou komunistů. Soukromé výjezdy na „západ“ a do Jugoslávie podléhaly kontrole státní bezpečnosti, bylo nutné získat příslib (pro neznalce valuty od státu), povolení zaměstnavatele, odborů, komunistické strany, svazu mládeže, uličního výboru, vojenské správy, zvláštního oddělení pro zvláštní účely, přímého nadřízeného, přímého nadřízeného nadřízeného, ředitelky mateřské školky a socialistického sdružení pro kontrolu nošení čistého prádla a ponožek. Po obdržení všech souhlasů neměl žadatel vyhráno, musel získat takzvanou výjezdní doložku na oddělení pasů a víz, jenž žadateli zpříjemnilo získání několikahodinovým čekáním.

V listopadu 1989 jsem i já na Václavském náměstí cinkal klíči a obával se jak s námi státní moc zatočí, na sobotním „listopadovém miliónovém prvním máji“ jsem se slzami pochopil, že nápis **It's over, Czechs are free** (je to pryč, Češi jsou svobodní), který se objevil v prvním týdnu po 17. listopadu na jednom z kiosků na Václavském náměstí, je pravda a že už nic nemůže zvrátit přechod k normální demokratické společnosti. Ani já ani jiní obyčejní občané (možná ani budoucí významní politikové) jsme si však nedovedli představit, kolik komplikací a problémů přetavení v demokracii přinese. A tak přišel v mém životě první novoroční projev prezidenta republiky, který se dal poslouchat a měl hlavu a patu, projev Václava Havla, o jehož morální nominaci na hlavu státu téměř nikdo nepochyboval. Přišly první demokratické volby, které daly mandát pravici v naší zemi (ne předem vypočítaných 99,9 % pro KSČ, jak tomu vždy bylo). Vznikl nový parlament a přišly první problémy, jak se později ukázalo, nebyly přijaté zákony připraveny stoprocentně profesionálně. Na základě propustnosti těchto zákonů (na jejich odsouhlasení a přípravě se podílely více či méně všechny strany přítomné tehdy v našem parlamentu) začalo docházet k daňovým únikům, tunelování. Do naší země přicházelo stále více cizích státních příslušníků (převážně z ruský mluvících končin), přicházely sem nebo se zde vytvářely mafie, které velmi ovlivnily kriminalitu v naší zemi. Vládní úředníci bez ohledu na příslušnost k parlamentní straně se nebáli skandálů a chovali se jako vačnatci, kteří si plní své vaky a dokonce v případě, že byli usvědčeni nebo nedokázali vysvětlit nařčení, zůstali s úsměvem na svých místech a vysokých platech.

Tak malí komunisté v nás (dnes je jich více než 20%) nedokáží přiznat určité, pro ně nepodstatné výhody vzniklé na základě likvidace komunismu a totality v naší zemi a přejí si pravděpodobně návrat bývalých lepších dob, kdy nemuseli téměř nic dělat a měli se dobře, socialismus se o ně v mezích svých možností postaral. Tak malí komunisté v nás závidí úspěšným a dnes bohatým a nerozlišují mezi „pravými zloději“ a těmi, kteří se dostali na vrchol a zbohatli na základě svých schopností. Tak malí komunisté v nás se se škodolibým úsměškem radují z jakékoliv chyby a problému v naší demokratické společnosti. Důvod všech našich problémů je však třeba hledat právě v dobách minulých, ve čtyřiceti letech vládnutí komunistické strany a hlavně ve čtyřiceti letech působení komunismu na generace lidí, na deformaci jejich myšlení, chování a jednání, na změny charakterů a osudů lidí, které komunismus v naší zemi způsobil.

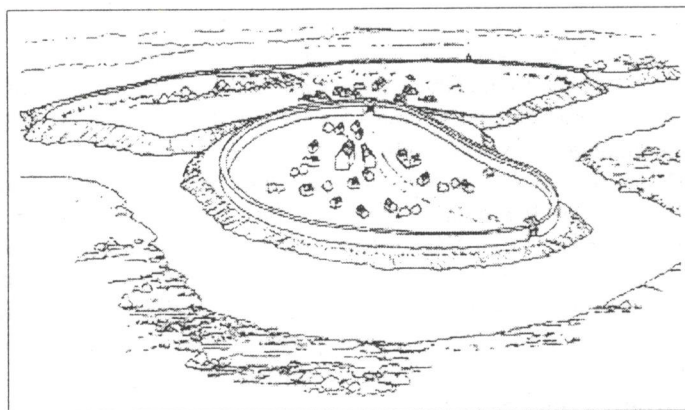
Vladimír Novák

JAK VZNIKLA BOLESLAV aneb PROČ JE BOLESLAV STARÁ

Před časem jsme se v našem občasníku zabývali pozoruhodnou etymologií Brandýsa, která nás zavedla až na vzdálený Apeninský poloostrov, hluboko do dob před naším letopočtem /viz: „Jak vznikl název Brandýs“, ML č. 5/. Etymologie Staré Boleslavi, kterou dnes na Brandýs navážeme, nás sice tak daleko nezavede, přesto však ani tentokrát nebude nouze o zajímavosti a překvapení.

Už tradičně se název Staré Boleslavi odvozuje od knížete Boleslava I., odedávna považovaného za zakladatele města. Dnes je už ale jisté, díky archeologickým výzkumům z 90. let, že kníže Boleslav „Boleslav“ ve skutečnosti nezaložil. Zdejší hradiště vzniklo už kolem roku 900 za vlády knížete Spytihněva I. /asi 895 až 915/, tedy v době, kdy Boleslav ještě nebyl ani na světě. Přesné datum Boleslavova narození neznáme, ale podle svědectví pramenů se tak stalo až v době, kdy jeho otec Vratislav zasedl po zemřelém Spytihněvovi na knížecí stolec v Praze. To znamená, že se Boleslav mohl narodit nejdříve v roce 915 /v roce nástupu Vratislava na trůn/ a nejpozději v roce 921 /v roce Vratislavovy smrti/. Do dějin hradiště pak podle svědectví pramenů vstupuje Boleslav někdy počátkem 30. let, kdy si už coby úřední kníže buduje na hradišti kamenný hrad /respektive dvorec/ a pojmenovává ho svým jménem. Tak to alespoň tvrdí Kosmas, ve shodě s nejstaršími legendami. Této verzi o založení Boleslavi „na zeleném drnu“ však odporují už zmiňované archeologické nálezy, konkrétně nálezy zbytků opevnění z přelomu 9. a 10. století.

Boleslav tedy musela existovat už před Boleslavem – jak se ovšem v té době jmenovala, to je zahaleno rouškou tajemství. Dokonce i když připustíme možnost, že Boleslavovým jménem mohl hradiště pojmenovat už jeho otec kníže Vratislav na počest synova narození /proč ho ale nepojmenoval už po prvorozeném Václavovi?/, ani pak nemáme jistotu, že jde o název původní.

Staroboleslavské hradiště v době Boleslavově /rekonstrukce I. Boháčové na základě posledních archeologických výzkumů/

Prvotní hradiště, vzhledem k přibližnosti archeologické datace a neznalosti přesného data Boleslavova narození, mohlo být tou dobou právě dostavováno, ale mohlo také stát už dvacet let! V případě, že jménem Boleslav pojmenoval /respektive přejmenoval/ hradiště skutečně až kníže Boleslav sám /což je z mnoha důvodů pravděpodobnější/, pak se tak mohlo stát už třicet i více let od jeho faktického založení! Těžko si přitom lze představit, že by hradiště zůstávalo tak dlouhou dobu bezejmenné, zvláště když dnes předpokládáme, že bylo budováno jako jedna z předem nastavených pevností raně středověké přemyslovské domény s mimořádným strategickým významem /vedle „Boleslavi“ patřila do tohoto systému ještě hradiště v Mělníku, Tetíně, Libušíně a ve Lštění/. Takové místo jistě

dostalo i své jméno – o tom jaké, se však můžeme jenom dohadovat.

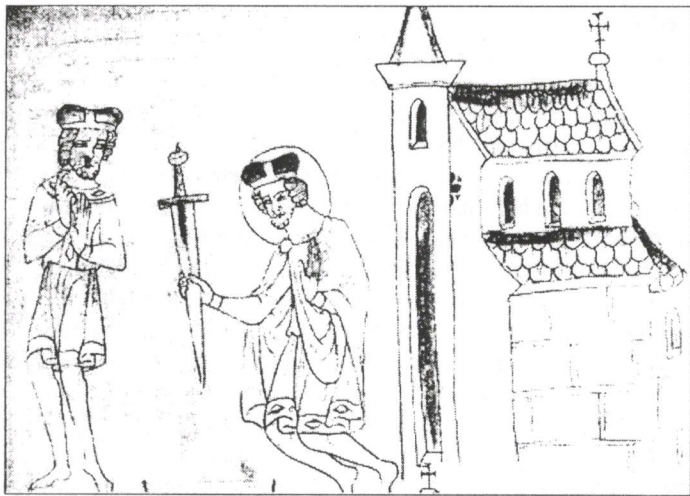
Není vyloučené, že sídlo neslo původně jméno nějakého jiného Přemyslovce a Boleslavova předka. Pojmenovávání panovnických sídel jmény jeho zakladatelů bylo velmi časté a v místě bez přirozených přírodních dominant či zvláštností, které by samy vybízely k jeho identifikaci - jako je tomu právě v případě rovinaté a monotónní staroboleslavské krajiny - by to bylo jistě jen přirozené. Hradiště mohlo původně nést například jméno knížete Spytihněva, který je s největší pravděpodobností jeho skutečným zakladatelem. Stejně tak se ovšem mohlo nazývat jménem jeho bratra Vratislava, který zde patrně jako nevládnoucí kníže až do svého nástupu na trůn sídlil. Anebo snad existoval ještě jiný Přemyslovec jménem Boleslav /jak to naznačují některé indicie v pramenech/, jehož jméno a identita nám díky jeho předčasné smrti a nedostatku jiných zpráv bezděčně splynuly s osobou pozdějšího knížete Boleslava I.? Pak by Boleslav I. budoval „svou“ Boleslav v již existující Boleslavi svého stejnojmenného předchůdce /snad strýce/ a záhada by byla vyřešena. Ale vraťme se z říše sice vzrušujících, ale bohužel neprokazatelných /byť ne nereálných/ domněnek do světa faktů, a smířme se strohou skutečností: To, jak se jmenovala Boleslav před Boleslavem, se už nikdy nedozvíme.

Co dalšího se dá vyčíst z názvu Staré Boleslavi? Zastavme se u vlastního jména Boleslav - co vlastně znamená? Bude to znít možná překvapivě, ale slovanské jméno Boleslav /od praslovanského slova „bole“ - více/ znamená přesně totéž, co jméno Václav, tj. „více slávy - více slavný“ /původně Wěnceslav, Věnceslav/. I když o důvodech proč dali Vratislav s Drahomírou svým dětem právě taková jména, se můžeme dnes už jenom dohadovat /měla snad rivalita obou bratrů své kořeny už v soupeření jejich rodičů?/, zdá se v tom být každopádně cosi osudového /podobných symbolických paradoxů je ostatně kolem obou bratrů víc: Václav se zřejmě narodil na „Boleslavi“, dávno předtím než Boleslav přišel na svět“; Václavovo rodiště je tedy zároveň i místem jeho smrti; město se stalo centrem svatováclavského kultu, vyzdvihlo Václava do svého znaku a přitom dál nese jméno jeho vraha atd./ Ale zpět k vlastnímu tématu: Boleslav je tedy jméno slovanského původu, utvořené z dnes již v češtině neexistujícího slova. Známé bylo i v prostředí ostatních západních Slovanů, zejména v Polsku. V přemyslovském prostředí 10. a 11. století bylo značně oblíbeno, dostalo se i do názvu Mladé Boleslavi, kterou založil Boleslavův syn, kníže Boleslav II. Později výskyt jména, vzhledem k rozvoji kultu svatého Václava, značně poklesl a jméno už nikdy nedosáhlo takové obliby jako v raném středověku /o jeho novou renesanci se možná zaslouží jeho nejslavnější nositel v současnosti, herec Boleslav Polívka/.

Typologicky náleží název „Boleslav“ do bohaté skupiny obcí a měst, nesoucích stará slovanská jména českých knížat a králů a ostatní rodové šlechty. Ze známějších jmenujme například moravskou Břeclav /pojmenovanou po knížeti Břetislavovi I./, Čáslav /nesoucí jméno po Slavníkovci Čáslavovi - bratru sv. Vojtěcha/, nebo slezskou Vratislav /podle některých teorií založena českým knížetem Vratislavem I.; dnes v Polsku/. Krásná staroslovanská jména mají ale i méně významná sídla jako Soběslav, Přibyslav, Miroslav, Vladislav, Zbraslav a řada dalších. Příznačné je, že se vždy jednalo o jména složená – právě taková byla vyhrazena knížecímu rodu a ostatním urozeným lidem, zatímco jména jednoduchá jako Chval, Dobroš, Mstiš nebo Kojata /Dobrošov, Chvalešice, Kojetín /se vyskytovala mezi prostým lidem. Význam

staroslovanských jmen je většinou dobře patrný dodnes. Jindy už je jejich význam - jak jsme to viděli i na příkladu jména Boleslav - zastřen prošlými staletími.

Konečně nám zbývá zodpovědět otázku, naznačenou v podtitulu našeho článku: proč se vlastně Boleslav označuje jako *Stará*? Na první pohled téměř infantilní otázka /vzhledem k existenci Boleslavi „Mladé“ / se rázem promění v hádanku,

Boleslav a Václav /vyobrazení z Velislavovy bible ze 14. století/

uvědomíme-li si, že tento rozlišovací přívlastek byl k názvu připojen až v 15. století, tedy více než půl tisíciletí po jejím vzniku. Do té doby byla nazývána výhradně Boleslaví /ojediněle Boleslaví nad Labem/ a to bez ohledu na existenci „druhé“ Boleslavi, založené už na konci 10. století nad Jizerou. Ta se ovšem nazývala „Mladou“ už od samého počátku. To znamená, že z pohledu etymologie je „Mladá Boleslav“, ač později založená, starší než „Stará Boleslav“, která je

„Starou“ teprve od 15. století! Po téměř půl tisíciletí tedy existovala „Mladá“ Boleslav, ačkoliv neexistovala žádná „Stará“ Boleslav!

Tuto dnes už historickou anomálii, způsobenou typickou českou nedůsledností, zastihuje ovšem jiný, mnohem větší paradox, který jsme až doposud záměrně, ale i z nutnosti, přecházeli: jak to, že říkáme „Stará“ Boleslav a ne „Starý“ Boleslav? Nebo snad nebyl Boleslav muž? Proč říkáme „ten“ kníže Boleslav a přitom „ta“ Boleslav? Že nám název „Starý“ Boleslav zní jaksi podivně? Ale tak se Boleslav původně jmenovala, vlastně jmenoval! Mužského rodu bylo město ještě v 16. století! Teprve v následujících staletích se prosadila současná podoba názvu, zřejmě jako výsledek dlouhodobého jazykového procesu, probíhajícího v tehdejší mluvené češtině. Za příčinu přechodu z mužského na ženský rod považují jazykovědci existenci starobylé přivlastňovací koncovky -j /do nové češtiny nedochované/, působící na změkčení koncového -v a tím posléze i celého názvu. Stejný osud jako „Starý Boleslav“ postihl i ostatní česká /ale nejen česká/ města s podobnými názvy: i Mladá Boleslav byla původně Mladým Boleslavem, Soběslav Soběslavem, Čáslav Čáslavem a Zbraslav Zbraslavem a nikoli Zbraslaví. Tento svérázný „feminizační“ proces přitom ještě není u konce a někde už zašel dokonce tak daleko, že poženšťuje jméno města úplně: moravské Břeclavi se dávno běžně říká „Břeclava“ a někdejší slovenský Bratislav /pův. Vratislav/ je už dávno a oficiálně Bratislavou.

V případě našeho města se tento podivuhodný proces prozatím, zdá se, zastavil. Ale kdo ví, jestli ho jednou nepotká stejný osud. Pak ovšem čekají budoucí muzejníky veselé časy. Jistě se totiž najde mezi lidmi dost takových, kteří si nenechají vymluvit, že svatého Václava nezabil jeho bratr, ale jeho sestra - zlá kněžna Boleslava...

Radomír Průša

BRANDÝSKÁ "TERRA SIGILLATA"

O dobré hrnčířské hlíně, těžené v brandýské lokalitě U Světice, se dodnes dobře ví. Čilá hrnčířská výroba se zde rozvíjela již od 16. století.ⁱ Bohuslav Balbín však upozornil i na další ložisko, sice malé, zato spojené s nálezem mumie.

Svědectví o tom zachoval Balbín hned ve dvou svých dílech - v *Historii boleslavské* a v *Rozmanitostech z historie Království českého*. V posledně jmenovaném díle se s oním nálezem, jímž byla mumie, setkáváme na dvou místech. První zmínka je velmi stručná, při popisu hradu Brandýsa nad Labem Balbín zmiňuje krátce zámeckou zahradu, v níž "podivuhodnou, nikdy nevyšetřitelnou náhodou ... byla vykopána pravá lidská mumie v jámě s výbornou keramickou hlínou".ⁱⁱ Druhá zmínka o nálezu mumie není sice přesně lokalizována, z kontextu však lze určit, že se jedná o tutéž mumii: "Co však ta neobvyklá a neuvěřitelná okolnost, že byly v Čechách nalezeny skutečné mumie, pravé rodné sestry egyptských mumii? Dosvědčili jsme to nedávno na základě výpovědi největších evropských lékařů v Boleslavské historii, nedávno námi vydané. Ti učenci prohlédli a prozkoumali nález na příkaz Rudolfa II. a shledali, že mumie u nás vykopaná je skutečně pravá."ⁱⁱⁱ

Nález blíže osvětluje až *Historie Boleslavská*. J. V. Prášek podle ní píše, že k objevu došlo při překopávání zahrady za příčinou staveb pavillonu a luthausu: "Když byla vykopána země hlouběji nad pamět lidu v zahradě pracujícího, objevila se mužská mrtvola, kupodivu dobře zachovalá. Zpráva o nálezu podána ihned císaři, který v průvodu dvorských lékařů i jiných učenců ji ohledával, nebylo však na ní ani roucha, ani zbytků rakve, ani znamení jakéhokoli, a přítomní lékaři usuzovali, že jest to skutečná mumie, egyptským ve všech vlastnostech se rovnající. Osobní lékař císařův dr. Kroll sám zprávu o nálezu zapsal."^{iv}

V souvislosti s mumii učiněný nález keramické (hrnčířské) hlíny, v níž nedošlo k rozkladu pohřbeného lidského těla, musel být v Rudolfově době chápán jako nepochybné znamení zázračných vlastností takové hlíny.

Balbínova zpráva bývala citována spíše pro onu mumii - fexta - zatímco "keramická hlína" zůstávala až dosud bez povšimnutí, protože byla bez jakýchkoli zjevných souvislostí. V množství dojmů z exponátů a nových informací, které z archivů a depozitářů veřejnosti představily nedávné rudolfínské výstavy v Praze a v Brandýse n/L, však problesklo, ale téměř znovu i zaniklo, velmi pravděpodobné pokračování Balbínovy zprávy o unikátním nálezu.

Mezi exponáty *kunstkomory* Rudolfa II. byly v jízdně Pražského hradu ve dnech 30. 5. - 7. 9. 1997 vystaveny pod č. II/164 a II/165 dva džbány z pálené hlíny, označované jako *terra sigillata*. Džbány byly zapůjčeny z Uměleckoprůmyslového muzea ve Vídni, kde byly uchovány pod č. 3128 a 3178 mezi předměty z císařské *kunstkomory*.

Označení *terra sigillata* nebo také *bolus* se užívalo od starověku pro barevnou hlinku, z níž se za dob římských císařů zhotovovaly v Itálii i v provinciích především vázy. Specifických zbarvení od jasné žluti po temnou hněd' se užívalo také pro modelování malých figurálních plastik a k výrobě barevných plev pro nádoby vyráběné z jiných druhů hlíny. Až potud *bolus*. Název *terra sigillata* zjevně souvisí s přesvědčením - a patrně i se zkušeností - že předměty vyrobené z *bolu* mohou mít zázračné léčivé účinky. Nádoby vykroužené a poté vypálené z *terra sigillaty* byly proto vyhledávány při léčbě různých chorob až do poloviny 18. století. Bývaly vzácné, nebývaly glazovány a měly jen skromný dekor. Přesto - z pochopitelných důvodů - se stávaly součástí i nejvybranějších panovnických sbírek.

Jedenadvacet nádob tohoto druhu, s nejrůznějšími tvary od džbánek přes poháry po misky, bylo v letech 1607-1611 zaznamenáno také v inventáři *kunsttomory* Rudolfa II., a to pod č. 1061-1081. Jeden ze zápisů v části nadepsané "*Terrae Sigillatae Geschirlein, Türkisch*" (Nádoby z *terra sigillaty*, Turecko) se zřejmě přímo váže k vystavenému džbánu: "*Ein bauchets krüglin mit seiner handheb und deckel, darin das inwendig formiert pedemlin gar hoch oben im hals steht, von türckischer terra sig.*" (Baňatý džbánek s uchem a pokličkou, v něm dovnitř prohloubená vložka, volně položená na horní okraj hrdla, z turecké *terra sigillaty*.) Zvláštním detailem je zmíněná v hrdle umístěná prohloubená vložka, jaká se u jiných podobných nádob známých z té doby v Evropě nevyskytovala. Obdobných vložek se užívá k vyluhování přírodních léčivých prostředků dodnes. Vystavený džbánek byl zdoben skromným rytým ornamentem a malovaným florálním motivem a pod držadlem identifikován značkou psanou arabským písmem.

Následující část inventárního soupisu předmětů Rudolfovy *kunsttomory* je nadepsána - pro nás překvapivě - "*Terrae Sigillatae Geschirren von Brandeiss*" (Nádoby z *terra sigillaty* z Brandýsa). Mezi těmito záznamy je i kresba a popis podobného džbánu: "*Ein bauchet nider geschirlein oder krüglein auf die türkisch art, inwendig mit seinem erheben außgeschnittenen bödemlin, handheb unnd deckel, welches wie auch nachfolgende Ihr May: auß der erden zu Prandeis A° 1608 durch ihren damaln laibapohteker N. Hegner machen lassen, ist von leibfaber erden.*"¹¹ (Nižší baňatá nádobka nebo džbánek na turecký způsob, uvnitř s vyjímatelnou prořezávanou vložkou, s uchem a pokličkou; tento džbánek, podobně jako další, dalo Jeho Veličenstvo vyrobit z hlíny z Brandýsa r. 1608 svým tehdejší osobním lékárníkem N. Hegnerem, a to z hlíny tělového zbarvení.) Rovněž brandýský džbánek tedy má - podle tureckého vzoru, podle kterého byl vyroben - v hrdle onu zvláštní vložku s prohlubní, určenou k vyluhování léčivých látek.

Písemný doklad o existenci džbánu vyrobeného z hlíny *terra sigillata* v Brandýse především posouvá dosavadní povědomí o výrobě obdobných nádob v Čechách o dvě desetiletí hlouběji do historie. Třebaže dosud nebyla žádná taková nádoba prokazatelně brandýského původu nalezena, popis je do té míry přesný, že si podle něj můžeme učinit poměrně názornou představu. Kolik takových džbánek bylo v Brandýse z místní *terra sigillaty* vyrobeno a jaké byly jejich osudy, zůstává tajemstvím. Souvislost s "výbornou keramickou hlínou", objevenou za Rudolfa II. v zámecké zahradě při nalezení mumie, se však zdá být téměř jistá.

Obecně byla nádobám a předmětům označeným jako *terra sigillata* věnována nezanedbatelná pozornost i v odborné literatuře. Souhrnná informace v novějším článku J. Horschicka¹² oživila zapomenuté povědomí nejen o nádobách samých, ale také o sbírkách, ve kterých se dochovaly. Ví se tak například, že je zanechal ve své pozůstalosti i císař Matyáš. Soubor nádob *terrae sigillatae*, uložený ve Vídni, není dosud běžně znám, a je proto stále naděje, že se u některých z tamních džbánek podaří prokázat, že pocházejí z Brandýsa. Nelze vyloučit ani překvapení v jiných sbírkách.

Jakkoli se může zdát, že jde o věc od dnešních dnů zcela odtazitou, *terra sigillata* souvisí i s dobou zcela moderní. Z časů víry v léčivou moc nádob z hlíny takto nazvané pochází označení "léčivý prášek",¹³ zkráceně užívané v medicíně a farmakologii dodnes, opět s nadějí a vírou v léčivé účinky.

Milan Němeček

Poznámky

¹ V. Loyda - I. Kudrnová: Průvodce památkami Brandýsa-Boleslavi, vyd. MěstNV, OM Praha-východ a KKP Labín 1967, str. 21.

¹¹ B. Balbín: Výbor z díla Rozmanitosti z historie Král. českého, Praha 1986, str. 286.

^{11a} B. Balbín: Výbor z díla Rozmanitosti z historie Král. českého, Praha 1986, str. 154.

¹² J. V. Prášek: Brandeys nad Labem I, 1908, str. 298 dle "Balbínovy Historie boleslavské, Lib. VI., c. XII, str. 51".

¹³ B. Bukovinská: Džbánek - *terra sigillata*, in: Rudolf II. a Praha (Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum Střední Evropy), katalog vystavených exponátů, vyd. Správa Pražského hradu, Praha 1997, str. 167

^{13a} B. Bukovinská: Džbánek - *terra sigillata*, in: Rudolf II. a Praha (Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum Střední Evropy), katalog vystavených exponátů, vyd. Správa Pražského hradu, Praha 1997, str. 167

^{13b} J. Horschick: "Die Deutschen Terra-sigillata-Gefäße des 17. und 18. Jahrhunderts und ihre Siegelmarken", *Keramos*, XXXIII, 1966, str. 3-54.

^{13c} Text B. Bukovinské k exponátům výstavy Rudolf II. a Praha, 30. 5. - 7. 9. 1997 v expozici Císařské konírny Pražského hradu.

PLÁN VÝSTAV PRO ROK 2000

Okresní muzeum Praha - východ se sídlem v Brandýse nad Labem - Staré Boleslavi nabízí v roce 2000 shlednutí těchto výstav v Arnoldinovském domě na Masarykově náměstí:

20. ledna	—	20. února 2000	Fotografie V. Vrabce
2. března	—	23. dubna 2000	Loutky
1. května	—	28. května 2000	Práce umělecké školy
8. června	—	3. září 2000	Lastury vzdálených moří
14. září	—	5. listopadu 2000	Životní jubilea regionálních výtvarníků
16. listopad	—	leden 2001	Jubilejní výstava ke konci tisíciletí

Všichni se smáli moudrosti kovářově, i řezník Vitásek. Jen Francouz odmítal lámanou češtinou a dovozoval, že pivo je hošký, tešký, žaludek že je z něho plný, ale takhle víno! U nich doma, to že se pije! A při tom si jazykem až zamlaskl. Ale řezník Vitásek zostra odpovídal, co že si ten Francouz myslí, jakoby jen ve Francouzích rostlo víno a jinde ne! Ať jen jde k nám, do Byšic, a o krok dále, k Rousovicům, k Mělníku, to že jsou taky vinice a nejen ty knížecí, také pánů měšťanů, tam na Blatech a v Mlázicích, až na Korábu a u Beřkovic, to že by ten Francouz koukal ...

Byl by vykládal ve svém lokálním patriotismu ještě dále, ale pan Mošner ujal mu slovo. Na polo vážně a na polo žertovně dodával, že pan soused Vitásek zapomněl na nás zde, že má pořád jen své Byšice, ale aby se podíval v městě i za Labem, všude také že byly vinice, že i ti mladší ještě že pamatují, poslední že byly jedna na strouze dole u Kožny a druhá proti vratům svatého Vavřince, že pán bůh dá, že budou znova vštípeny, ku cti a chvále tohoto města, a že se nám pak nebude žádný strejček z Byšic posmívat.

„Dobře, pane Mošnere“, souhlasil pan purkmistr z Hrádku, „vždyť u nás paní baronka Husová teprve před nemnohými léty dala vinný les zkopati. A kolem nás, za Labem, všude byly do nedávna panské vinice, o nic horší než ty u Mělníka.“

Hovor přerušen byl příchodem panny Aničky, která jala se sbírat talíře, nože i vidličky. Při tom otázala se každého, toho více onoho méně šelmovsky, jak bylo, přeje-li si jitrničku s křenem anebo pečené jelítko se zelím. Pan mistr Drda otázan byl první. U vědomí své vážnosti a hodnosti za tímto stolem pohladil si holou bradu, napil se a pak dal sličné tazatelce v odved. „Tak tak, panno Ančičko, jitrničku nechci, ale takovou staročeskou jitrnici, aby byla jako obojek kolem krku a ještě aby zbylo na mašli, a k tomu jelito, pečené jelito!“

Dívka se usmála a otázala se myslivce, tentokrátě jaksi zajímavě. „Prosím jitrničku, panno“, zněla objednávka. Anička tázala se dále. Pan Mošner hovořil právě s mladým Frídou. Když uslyšel otázku, ze sličných úst pronesenou, obrátil se zdvořile k tazatelce a usmál se. „Naše zlatá Ančičko“, pravil, „prosím o jelítko, ale aby bylo tak do růžova pečené jako ty její tvářičky.“ Ančička se vlídně usmála, po obou stranách úst objevily se roztomilé důlečky. „Pan Mošner rád si dobírá nás městských děvčat“, pravila a již hopkovala dále, k učiteli Procházkovi.

Přišly jitrnice, přišla jelita. Starý Stibingr nosil horlivě pivo, až už se mu pot leskl na čele a na lysém temeni. Ale nevadilo, - utřel si čelo i pleš čistou zástěrou, sebral prázdné korbílky a znovu do sklepa. Rozárka s Ančičkou na rychlo odnášely talíře a stolní náčiní.

„Tak co, pane purkmistře z Hrádku“, zvolal panský kovář, „snědli jsme a napili se, ale také abychom si zazpívali.“

Pan purkmistr udělal vážnou posu a přikývl učiteli Procházkovi. Ten vstal, sňal skřípky a počal je laditi. Mezi hosti vzniklo hnutí. Mladší a svobodní rozběhli se zrovna na konec šenkovny, ke kulatému stolu, tu kde seděly Rozárka a Ančička. Mošner a kožešník Hák vypsávali se Rozárky, byla-li již letos v Hoštce, myslivec divnou věru náhodou ocitl se vedle Ančičky. Dívka rozpačitě klopile bystré oči, tváře jí hořely, drobounká ručka pohrávala si s lemem fěrtoušku.

O čem mladí lidé tehdy jednali, není nikde poznamenáno, ale bylo zajisté zábavné, nebo Rozárka se smála jako hrdlička. Ančička každým okamžikem více se pýřila a nervosněji pošukávala límec zástěrky.

Učitel mezitím naladil skřípky, pan purkmistr povstal a хотovil se spustiti hostinskému na počest: „Píme pivo s bobkem“. Všichni se měli spolu ke zpěvu, i ti tam dole, u kulatého stolku, ale tu se rozevřely dveře a v nich objevil se Tonda, maje ukrytu levou ruku za límcem zelené zástěry.

Příchod Tondův byl tak překvapující, obličej jeho tak vyjevený, že se jistě něco důležitého přihodilo. Maje oči vyboulené a vlas vycuchaný, rozběhl se Tonda přes celou šenkovnu, zrovna ke koutu, kde stál za stolem mistr Drda. Beze všech příprav, nedbaje ani v levo ani v pravo, podával jakýsi složený papír mistrovi a vykřikl: „Pane mistře, našli psaní.“

Slova jeho byla slyšána po celé šenkovně. Rázem stichl hovor, učitel položil skřípky a všichni pohlíželi na pana purkmistra z Hrádku. Ten držel složený papír v ruce, potěškával jej a nesměle okukoval. Ale již tu byl pan Mošner na pomoc. „Dovolte, sousede“, pravil, „jest-li to psaní paličské, týče se nás všech, já je tedy přečtu.“

Vzal do ruky papír a vybalil jej. Na hrubém papíře, světle modrém, viděti bylo několik nerovných řádek hrubého písma a ruky neumělé. Mošner četl: „Vám hrdým měšťanům v Brandejse vědomost dávám, že vám na střechy posadím červeného kohouta, Panochovům, Husovům, ševci Štrosovi, taky na vaše stodoly u krchova. Třeste se. Uvidíte, za tu svou hrdost a pýchu.“

Všichni zůstali zaraženi, rázem umlkly žert a zpěv, jen řezník Vitásek úzkostlivě vykřikl: „Pro pána krále, to myslí moji stodolu, vedle apatykáře.“

Pan Mošner, jakkoli byl z nejmladších, zachoval klidnou krev. Zavolal na Tonda, patřícího uděšeně na užaslou společnost. Tonda přiskočil.

„Pověz“, dotázal se Mošner, „kdo nalezl toto psaní?“ Mistr Drda zkoumavě upřel oči na učenníka.

„Prosím, vzácný-mladý-pane“, začal koktavě Tonda, „já - já jsem - je našel - sám.“

„A kde?“

„Prosím, mezi našim - rohem -a- Husovic - vraty.“

„Kdy to bylo?“

„A - prosím - teď před chvílí.“

„Viděl jsi někoho?“

„Pán nějaký ve světlych šatech šel dolů, jako k rybárně.“

Pan aktuár Ekl dotud jen poslouchal, když však Tonda udával, že viděl někoho scházeti dolů k rybárně, tu v plném vědomí své úřední důstojnosti, nedbaje, že do města nezasahovala pravomoc páně justiciářova, účastnil se výslechu.

„Poznal bys toho člověka?“

„Ne, prosím, já ho jen viděl pozadu“, odvětil Tonda, „ale potkal ho pan Šváb, tady proti fortně, ten by ho snad poznal.“

Aktuár vyměnil s Mošnerem významný pohled.

„Bylo by dobře podívat se na místo nálezu“, pravil.

„Ano, ano, bylo by dobře“, voláno z některých stran. Pan Mošner souhlasil, pan purkmistr z Hrádku dopil z korbíku, podíval se lítostivě na hodiny a sahal po čepici.

Večer byl zkažen. Učitel Procházka chopil se houslí a společnost, dříve tak veselá, rozcházela se zaražena. Myslivec barona Raiče dal několik pěkných slov Ančičce na dobrou noc, kožešník Hák hovoře ještě v průjezdě s Rozárkou, odcházel poslední.

Za Růžkem se páni rozdělili. Mošner, aktuár a pan purkmistr z Hrádku dali se tichou a tmavou ulicí podle Betháně, Frida a Francouz L'Abbaye přidružili se k nim. Tonda hopkoval po boku mistrově a napínal uši, aby slyšel, co si páni vyprávějí.

Přišli na Hrádek. Tu všude ticho, v oknech tma, jen podle špitálu přecházela odměřeným krokem vojenská stráž. Zastavili u Drdovic rohu, hleděli dolů k Husovým, ale kde nic tu nic.

Pane Mošnere“, pravil aktuár, „odevzdejte zítra paličský list na magistrátě. Myslím, že zatím jiného není lze činiti.“

Mošner souhlasil a psaní dobře uschoval.

Mistr Drda pohlédl na svou šindelovou střechu, odtud svezl se zrak jeho na střechu Husovic, ale všude klid a mír.

„Ten, kdo psaní hodil, počká, až se na vše pozapomene“, podotkl aktuár.

Páni dali mistrovi dobrou noc a zvolna vraceli se k Betháni. „Dnešní událost“, prohodil na konec L'Abbaye, „mne upomíná na domov. Tam assekurační agenti, aby lid postrašili a donutili k vyššímu assekurování, dávají vystavovati po ulicích paličské listy.“

Frida se nad těmi slovy vážně zamyslel. Podali si ruce na dobrou noc. Francouz mezitím bystrým krokem spěchal na zámek a k mostu. Potom zahrnul vpravo ke špitálu, Mošner volil cestu ulicí pustou a tichou podle residence. Jen jež svým věčným řevem rušil posvátný klid noci.

V.

Jarní neděle. Štěpy již odkvetly, ale v zahradách ještě rozlévala se opojná vůně jasmínu. Labské lučiny podobaly se nejskvostnějšímu pestrému koberci.

U Gallašů ve mlýně bylo plno práce - páni čekali hosti. Hned z rána kázala paní Gallašová zotvírat všechna okna, aby měl volný přístup vzduch, vůni zámecké zahrady a ostrůvku nasycený. Učenník běžel do zámku k zahradníku Othmarovi pro pěknou kytici na stůl, pan Gallaš opustil kancelář, v níž nejraději trávil, a vybral ve výklenku nad kalem, některé láhve starého Trojslavského, v kuchyni pevnou rukou řídila přípravy paní. Stárek ráno chytil na jeze velikého lososa, musel vážit ke dvaceti libráům, mládková dopustila se kolikeré vraždy na útlych kuřatech v kurníku, stárková pomáhala v kuchyni péci jemné koláčky se zavařeninou nebo tvarohem ke kávě. Káva bývala vždy, od té doby jakmile se v Čechách zapustila, chloubou podzámeckých mlynářů; už za pana Panochy bývala se šlehanou smetanou v podzámeckém mlýně ideálem sotva dostižným městských paniček. Paní Gallašová sama připravovala na stůl náčiní, nové stříbrné, loni k svátku jí je milující manžel koupil, to náhradou za krásné staré stříbro Šubrtovské, které roku osmého nastoupilo nucenou pouť do mincovny. Bylť páter Horčice v mlýně milým hostem, znal dobře Kochánek, kde paní Gallašová trávila léta svého dětství, ve volné přírodě, u bystré Jizery, na vonných lučinách a ve stinných luzích, hnízdišti přečetného ptactva, od rána do noci radostně koncertujícího. A k tomu byl s páterem Horčicem ohlášén nějaký pán z Prahy, snad také kněz anebo professor, jistě ale vlastenec a spisovatel, s těmi se páter Horčice v Praze nejvíce stýká. Přijdou také paní Husová s oběma starými paními, vzácné to dámy, v městě všeobecně vážené pro své vzdělání a dobročinnost. Takové hosti dlužno v podzámeckém mlýně uctíti, stává se beztoho zřídka, aby Gallašovi přijímali hosti, jakkoli jim pán bůh požehná a mohou si cti takové dopřávat.

Proto paní Gallašová s velikou péčí připravila rohový pokoj, proti zámku, s okny na dvě strany. Byl udržován jako svatyně, poněvadž v něm svačil sám císař Josef. Prohlížel si mlýn, než byl prodán, a vešel i do bytu tehdejšího náhlebního mlynáře Matěje Panochy. Čisté zařízení se mu líbilo, posadil se, pobavil s hezkou dcerou mlynářovou a na konec požádal sám za obcerstvení. Mlynářka byla v největších rozpacích. Měla sice čerstvé koláče, právě toho dne napečené, a mohla podati kávu, ale co je to, myslila si, káva a koláč pro císaře! Nenadála se, že právě český koláč povzbudí chuť císařovu. Ale císař požádal ještě jednou, tak mu chutnalo. Odcházej, děkoval srdečně a štědře se odměnil. Stárková a služka obdržely po Křemnickém dukátu, paní Panochové poslal zlatý náramek, panně dceři zlaté hodinky, tenké jako list, ještě je nosí po tetě panna Panochová z potočního mlýna.

Pokračování příště ...

Několik vět o přírodě okolí Brandýsa nad Labem – I. část

Nejprve si položíme otázku, co je to vlastně příroda? Každý jistě chápe význam tohoto slova – slova příroda. Ale co to tedy ta příroda je, jsou to rostliny, zvířata, lidé, všechno kolem nás, co nevzniklo lidskou činností?

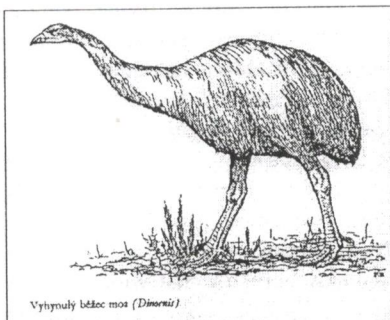
Ottův slovník naučný z roku 1903 ve dvacátém díle na straně 702 a 703 pod heslem **PŘÍRODA** mimo jiné uvádí: „*Příroda jest souhrn všech věcí, které nejsou výtvorem činnosti úmyslné, jest to souhrn a příčina materiální jsoucnosti vůbec. Jsou to všechny věci v prostoru, ať smysly vnímané, ať smyslem nedostupné, se svými silami a zákony, jevy i změnami, zkrátka celý vesmír.*“ A dále říká: „*Přírodní nebo přirozený stav jest protivou toho, co povstalo konvencí a zvyklostí, ustanovením, co vytvořila kultura, výchova a umění.*“

Malá československá encyklopedie v díle 5. z roku 1987 na straně 176 a 177 pod heslem **PŘÍRODA** mimo jiné říká: „*Příroda je v nejširším smyslu vše, co existuje v mnohotvárnosti forem bytí, v tomto smyslu je pojem příroda stejného řádu jako hmota, svět, vesmír.*“ A dále říká: „*v nejužším smyslu je příroda souhrn přírodních podmínek lidské společnosti, které podmiňují její existenci a vývoj, včetně zpětného vlivu na společnost.*“

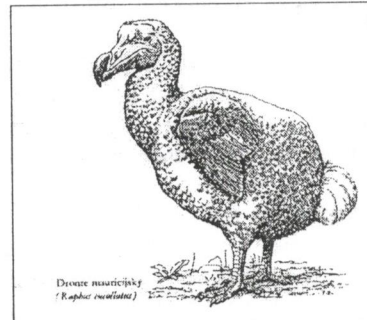
Po vzniku naší Země, tedy planety Země, se zde příroda vytvářela dle určitých zákonitostí samovolně po dlouhou dobu. Některé formy života odcházely a střídaly je formy nové. Dlouho trvalo, než se objevil člověk, živočich nejednající pouze pudy, reflexy a instinkty, člověk myslící – *Homo sapiens*. Tento člověk začal přírodu ovlivňovat. Nejdříve z prosté potřeby obstarávat potravu, tedy lovit, obdělávat půdu, později ochočit hospodářská zvířata. Z téměř zalesněné plochy Evropy lidé postupně vytlačili původní lesy, dnes je v Čechách zalesněna jen asi jedna třetina z celkové plochy území, zdaleka to však nejsou lesy původní.

Na vztah mezi člověkem a přírodou, jejíž je součástí, mají různá náboženství různý pohled. „*Bůh proniká všemi bytostmi. Existuje i v mravenci*“, je typický náhled východních náboženství, kde je upřednostňována rovnost všech živých tvorů, bez ohledu na jejich možnosti a schopnosti. Zatímco náhled západních náboženství naznačuje nadřazení člověka, což ukazuje i citát z Písma svatého: „*A poželal jim Bůh, a řekl jim Bůh: Plod'tež a rozmnožujte se, a naplňte zemi, a podmaňte ji, a panujte nad rýhami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nad všelikým živočišstvem hýbajícím se na zemi...*“ A člověk se toho chytil a začal své křížové tažení proti přírodě, začal ji pozměňovat, začal vyblítet a lovit a hubit druhy větší a později i menší. Ze Země zmizeli pratur (poslední v roce 1627), holub stěhovavý a papoušek karolinský, oba vyhynuli v roce 1914, alka velká zmizela v roce 1844, běžec moa, emu tmavý a dronte mauricijský byli vyhubeni okolo roku 1680, dronte samotářský a dodo samotářský zmizeli v 18. století. Toto jsou pouze příklady nejznámější, člověk někde živočichy vyhubil a jinam je zase přenesl. Věda zná dnes na našem světě nesmírné množství popsaných forem života, ne vždy tak velkých a atraktivních jako uvedené příklady. Nikdo nedokáže odpovědět na otázku kolik biologických druhů člověk vyhubil, aniž by je poznal.

Velkou ránu dostaly zbytky přírody v 19. a 20. století, kdy málo kontrolovaný rozvoj vědy a techniky a špatné technologie průmyslových výrob vedly ke stále větším změnám a ovlivňování přírody. Lidská činnost, průmyslová a zemědělská výroba také výrazně ovlivnila krajinu a přírodu Brandýska - okolí Brandýsa nad Labem. Nejdříve však specifikujme pojem „Brandýsko“ pro účely sledování přírody a jejích změn v okolí Brandýsa nad Labem. Zde se příliš nehodí úřednicko – geografické rozdělení bývalého politického okresu ani současné

Vyhynulý ledec moa (*Dinornis*)

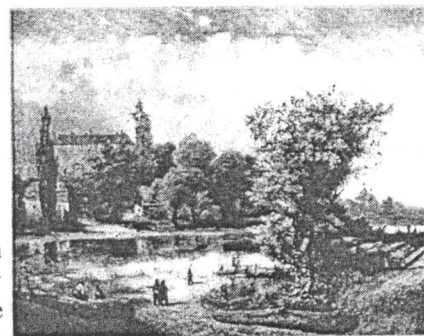

Dronce mauricijský (*Raphus eximius*)

hranice okresu Praha – východ. Hledíme sjednocující prvek, který má vliv na přírodní podmínky v okolí. Tímto sjednocujícím prvkem se zdá být řeka Labe a přírodní podmínky kolem této řeky, které mají přibližně stejný charakter na celém středním toku této řeky. Mluvíme o středním Polabí, jehož je Brandýsko jistě součástí.

Člověk pro svou potřebu obdělával půdu, vymýtil větší procento původních listnatých lesů a věnoval se zemědělství v úrodné polabské nížině v okolí Brandýsa. Svázal, reguloval řeku proti povodním a záplavám, až na výjimky zmizely lužní lesy a podmáčené louky se svou typickou flórou a faunou. Jak vypadala řeka Labe mezi Brandýsem a Starou Boleslaví před zhruba 150 lety zachytil na své olejomalbě malíř Gabriel Stránský (viz obrázek). Jak v těchto místech vypadá Labe dnes jistě všichni víme.

Získaná pole člověk osadil kulturními plodinami, potřeboval zvýšit výnos těchto plodin, více hnojit, ve 20. století přecházel na hnojiva chemická, proti takzvaným škůdcům začal používat insekticidy, proti plevelným rostlinám pesticidy a herbicidy. Společně se škůdci však postihoval i jejich přirozené nepřátele (predátory) mnohdy i ve větší míře. Většina škůdců je schopna v několika málo generacích se přizpůsobit jedovaté látce, takže je nutné na jejich likvidaci použít jinou mnohdy rasantnější a silnější chemikálii. Predátoři naopak tuto schopnost nemají nebo jen v menší míře a tak dochází k jejich většímu úbytku a ztráty schopnosti přírody vypořádat se svými vlastními možnostmi s přebytkem jednoho druhu. Změnou hydrogeologických podmínek, používáním chemikálií, erozí půdy (ta je mnohonásobně vyšší v zemědělsky využívaných půdách než v lesních komplexech) i vlivem kyselých dešťů docházelo ke kvantitativní i kvalitativní změně struktury rostlinného patra v okolí Labe. Tato skutečnost samozřejmě ovlivnila následný stupeň v potravinovém řetězci, zmizela živná rostlina, druh ztratil možnost získání potravy a tím ztratil možnost dalšího vývoje a v daném místě vyhynul. Na základě srovnání sběrů dr. Poláčka, uložených v muzejní sbírce, z let 1940-1960 a současných sběrů vlastních zjistil brandýský lepidopterolog pan Petr Krejčík, že v blízkosti Brandýsa nad Labem a Staré Boleslavi ubýly 2 druhy hnědásků, dva druhy perleťovců, jeden bělopásek, tři druhy okáčů, dva ostruháčci a tři modrásci. Celkem za posledních zhruba padesát let zmizelo v okolí Brandýsa nad Labem třináct druhů denních motýlů a celá řada původně hojných druhů se stala vzácnými.

*Př 2000 Mnoho úspěchů v novém roce přeji Vám všem pracovníci
Okresního muzea Praha - východ u Brandýse nad Labem - Staré Boleslavi*

KALENDÁRIUM

Před 315 lety zemřel ve Staré Boleslavi děkan svatováclavské kapituly **Jan Alexius Čapek**. Narodil se roku 1640 ve Vysokém Mýtě, studoval v Jihlavě a v Praze a roku 1664 byl vysvěcen na kněze. Působil v Kutné Hoře, Havlíčkově Brodě a v Plzni, roku 1682 byl jmenován děkanem staroboleslavské kapituly. Zanechal po sobě latinsky psané paměti své doby.

Před 300 lety (13.11.1699) se v Čelákovících narodil hudební skladatel **Jan Zach**. Hudební základy získal v pražských kostelech sv. Jakuba a sv. Havla. Později se stal varhaníkem u sv. Martina v Praze, ale protože mu bylo upřeno místo varhaníka u sv. Víta, odešel z Prahy do Mohuče, kde byl jmenován kapelníkem mohučského arcibiskupa. Zde vynikl nejen jako dirigent, ale i jako učitel hudby. Zemřel 24.5.1773 v Bruchsal v Bádensku.

Před 180 lety (8.1.1819) se narodil v Poleradech vlastenecký kněz a učitel **František Josef Řezáč Poleradský**. Vystudoval gymnázium a kněžský seminář v Praze. Zde se seznámil s Karlem Havlíčkem Borovským, se kterým uzavřel trvalé přátelství. Snažil se zejména o povznesení českého školství. Vydal Mluvnici s pravopisem pro českou mládež, zakládal knihovny, podílel se na založení vyšší dívčí školy v Praze. Byl činný také v politice: v pražském zastupitelstvu, v zemském sněmu a v říšské radě. Zemřel v Praze 25.12. 1879.

Před 170 lety (2.2.1829) se narodil ve Staré Boleslavi spisovatel a tiskář **Josef Mikuláš Boleslavský**. V roce 1866 založil společně s M. Knappem knihkupectví a tiskárnu v Karlíně. Již od mládí publikoval; zpočátku v časopise Květy, Lumír aj., v šedesátých letech pak vydával časopis Divadelní ochotník, v němž uveřejnil své četné dramatické práce (např. Vrahové v městě, Katovo poslední dílo). Byl také spoluzakladatelem časopisu Veleslavín a Typografická Beseda. Zemřel v Karlíně 21.6.1892.

Před 165 lety (2.6.1834) se v Kostelci nad Labem narodila slavná operní pěvkyně **Tereza Stolzová**. Po neúspěšných pěveckých počátcích v Čechách odjela k příbuzným do Itálie, kde získala angažmá a postupně se vypracovala až na primadonu ve světoznámém Teatro della Scalla. Proslavila se zejména rolí Aidy, kterou Guiseppe Verdi zkomponoval přímo pro její hlas. Zemřela 22.8.1902 v Miláně.

Před 140 lety (12.3.1859) se narodil v Ústí nad Orlicí hudební skladatel **Josef Cyril Sychra**. V Praze absolvoval varhanickou školu, poté se stal varhaníkem v kapitulním kostele ve Staré Boleslavi, kde značně povznesl chrámovou hudbu. Současně působil jako sbormistr pěveckých spolků Václav ve Staré Boleslavi a Bojan v Brandýse n. L. Později odešel do Mladé Boleslavi a rozvíjel tam hudební život. Skládal chrámová i světská díla, která došla uznání také v cizině. Přispíval rovněž

do několika hudebních časopisů. Zemřel 27.8.1935 ve Staré Boleslavi, kde je i pohřben.

Před 135 lety (29.2.1864) se narodil v Kolíně básník a spisovatel **Josef Svatopluk Machar**. Navštěvoval piaristickou školu v Brandýse n. L., poté studoval na akademickém gymnáziu v Praze a po krátkém pobytu v rakouském vojsku se stal bankovním úředníkem ve Vídni. Za první republiky získal čestný doktorát Karlovy univerzity a zastával úřad generálního inspektora československé armády. Z jeho básnických sbírek připomeňme alespoň Confiteor, Golgatu, Magdalenu nebo Zde by měly kvést růže. Zemřel v Praze 17.3.1942. Dnes nese Macharovo jméno gymnázium v Brandýse n. L.

Před 125 lety (21.5.1874) se narodil v Praze sochař **Josef Mařatka**, žák Myslbeka a Rodina. Pro Brandýs nad Labem vytvořil sádrový návrh pomníku odboje 1. světové války (návrh je součástí výtvarné sbírky Okr. muzea a lze ho shlédnout ve výstavní síni brandýského zámku). Pomník odboje měl být umístěn na brandýském náměstí, k jeho realizaci ale nedošlo. Zemřel 20.4.1937 v Praze.

Před 110 lety se narodil v Hostoulicích u Čáslavi učitel a redaktor Našeho Polabí **Josef Zdeněk Stehlík**. Vystudoval učitelský ústav v Kutné Hoře, vyučoval v Nedomicích, Dřísech, Kostelním Hlavně a od roku 1922 na obecné škole chlapecké ve Staré Boleslavi. Zasadil se o založení vlastivědného sborníku Naše Polabí, do něhož také přispíval. Zemřel 17.3.1926.

Před 100 lety (20.2.1899) zemřel přírodovědec, zeměpisec a etnograf **Karel Plischke**. Narodil se 23.11. 1862 v Brandýse nad Labem, vystudoval gymnázium v Chrudimi a v Plzni, a poté pražskou univerzitu. V rámci svých etnografických studií pobýval v Německu, Holandsku a Anglii. Po dvouletém působení ve vídeňském přírodopisném muzeu se vrátil do Prahy a stal se členem Společnosti přátel starožitností. Byl jedním z hlavních organizátorů Národopisné výstavy Československé, podílel se na založení Národopisného musea československého, byl členem redakce Ottova slovníku naučného.

Před 95 lety (3.7.1904) zemřel právník a politik **Rudolf Thurn-Taxis** (*25.11.1833). Byl horlivým obhájcem práv českého národa, podílel se na založení Sokola a pěveckého spolku Hlahol, vydával časopis Právník, přispíval do Riegrova Naučného slovníku, do Národních listů a do Boleslavana. Řadu let pracoval v Bulharsku, poslední léta života strávil v Německu. Je pochován i se svou manželkou Johanou na hřbitově ve Staré Boleslavi.

Karin Pátrová